

МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДНИХ СИСТЕМ В ОБЛАСТІ МЕХАНІКИ ЛЮДИНИ, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

СУЧАСНА МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СУДДІВ У КЙОКУШИН КАРАТЕ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кіндзер Б.М., Танклевський Ю.О.

Львівський державний університет фізичної культури
Федерація Кйокушин карате унія України

Анотація. Розглянуті методи навчання суддів у Кйокушин карате із застосуванням мультимедійної техніки, що дозволяє істотно підвищити рівень суддівства і якість проведення змагань. Результат застосування новітніх технологій в процесі підготовки суддів дозволить більш повно і успішно розвивати стиль.

Ключові слова: Кйокушин карате, судді, мультимедійні технології, сушін, фукушін.

Постановка проблеми. Правильне та об'єктивне суддівство у змаганнях будь-якого виду спорту є основою розвитку спортивної дисципліни та плідної роботи тренерів і спортсменів.

Реалізацією на практиці правил змагань, що є однією з складових успішного розвитку виду спорту, і є якісна підготовка суддів, рівень спеціальної підготовки яких мав би випереджати рівень підготовки спортсменів, що приймають участь в даному турнірі, та бути на ступінь вище для об'єктивної оцінки ситуацій, які відбуваються під час змагань. Відповідно, що для якісної підготовки суддів необхідна спеціальна методика.

Дослідження проводяться відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фехтування, боксу та національних одноборств Львівського державного університету фізичної культури на замовлення Федерації Кйокушин карате унія України

Мета роботи — створити умови для проведення змагань із Кйокушин карате на високому рівні об'єктивності, що дозволить більш повно реалізувати потенціал тренерів і спортсменів та успішно розвивати стиль.

Завдання — розробка та впровадження в процес підготовки суддів з Кйокушин карате методик, що дозволять домогтися істотного підвищення якості суддівства змагань. Застосування сучасних технологій з можливістю використання в підготовці суддівського контингенту в інших видах одноборств.

Результати дослідження.

1. Діюча структура процесу підготовки та удосконалення майстерності суддів. Умови необхідні для підготовки суддів із Кйокушин карате: для

початку роботи обов'язковою вимогою є те, щоб претендент мав певний стаж занять та рівень майстерності в Кйокушин карате, що тісно пов'язані, згідно міжнародних атестаційних вимог до росту спортсмена, а також користувався авторитетом в організації. У системі оволодіння будь-яким видом бойових мистецтв, є певні правила проходження атестацій і іспитів, що встановлені міжнародними організаціями на базі багаторічних традицій розвитку стилю і неможливо, наприклад, в Кйокушин карате отримати чорний пояс (Дан), минаючи попередні етапи — учнівські ступіні (Кю), так і в суддівстві: для одержання міжнародної категорії необхідно пройти попередні рівні суддівства та одержати відповідний практичний досвід та знання.

Багаторічний досвід проведення змагань різного рівня та підготовки суддів показує, що не завжди спортсмен високого класу зможе стати гарним безкомпромісним суддею чи суддею високої кваліфікації. У більшості випадків цього не відбувається, давати свої коментарі з боку завжди простіше, ніж виносити рішення на татамі під пресом відповідальності та реакції учасників і глядачів. Більше того, із 100 претендентів, які мають досить високий рівень кваліфікації в Кйокушин карате, суддями може стати доволі незначний відсоток, а суддями високого класу або суддями рефері — усього 3—5 спортсменів. Тому завдання підготовки висококваліфікованих суддів таке ж складне, як і завдання підготовки переможців і призерів змагань національного чи міжнародного рівня.

Структура підготовки суддів незалежно від рівня кваліфікації однакова, хоча і є відмінності на етапах підготовки, які простежуються у змістовності різних розділів програми.

Вона містить у собі такі етапи:

- самостійна робота щодо вивчення правил змагань та змін до них якщо такі є;
- вивчення термінології та суддівських жестів. Вивчення етикету та правил поведінки судді під час проведення турніру;
- навчально-практичні семінари під час проходження зборів різного рангу та турнірів;
- складання теоретичних і практичних іспитів у рамках семінару;
- проходження практики суддівства на змаганнях відповідного рівня;
- проходження семінарів з надання першої медичної допомоги.

Тільки за умови проходження всіх цих етапів і успішного складання теоретичних і практичних іспитів, а також активна участь у суддівстві різного роду турнірів (про що можуть свідчити записи у кваліфікаційній книжці) можливе одержання відповідної суддівської категорії. На цьому робота по підготовці та атестації судді не закінчується. Суддя, що одержав категорію, зобов'язаний систематично брати участь у семінарах та практичному суддівстві змагань, які відповідають його рівню кваліфікації, та бути готовим виступити в якості запасного судді на турнірах ступенем вище — тобто рівень теоретичної підготовки повинен бути достатнім для виконання таких функцій. Право на проведення суддівської практики надають сертифікати суддівської кваліфікації та ліцензії. При невиконанні цих умов суддівську ліцензію може бути анульовано.

При проведенні семінарів виділяють наступні розділи:

1. Теоретичні лекції з розбором усіх пунктів правил змагань і поясненням кожного з них. Вивчення термінології, жестів та правил поведінки судді на татамі.

2. Теоретично-практичні семінари з аналізом різних ситуацій, які виникли чи потенційно можливі під час змагань.

3. Практичні заняття із суддівства, де необхідно звернути особливу увагу на чіткість дій судді та суддівської бригади в цілому. А також роль судді у двобої з акцентуванням уваги на найважливіші моменти, без яких суддівство змагань неможливе.

4. Проходження семінарів із залученням професорсько-викладацького складу ЛДУФК, з прослуховуванням циклу лекцій з організації змагань різного рівня, фізіології та анатомії, спортивної медицини і т.д.

2. Основні моменти формування уявлення про правильне суддівство. *Об'єктивна оцінка кожної ситуації бою* — параметр суддівства, що здається зрозумілим, але є велика кількість нюансів, без усвідомлення яких суддівство двобою неможливо. Розберемо найбільш значущі з них.

1. Необхідно відкинути всі симпатії та антипатії до учасників змагань, що можуть виникнути при загальному сприйнятті його на татамі чи бути продиктованими знанням його колишніх досягнень або невдач, доброї чи незадовільної поведінки, а також приналежність до певного клубу чи організації та інше.

2. Важливо звернути увагу суддів на те, що при суддівстві двобою визначається не кращий чи гірший спортсмен за сукупністю його здібностей, а той, хто лише в даний період часу, відведеного на двобій, зміг у рамках саме цих змагань домогтися переваги згідно з тими критеріями, які визначені правилами змагань, що проводяться. Наприклад, один із спортсменів майстерно володіє широким арсеналом технічних і тактичних засобів, а другий менш досконалий технічно, але виявився незручним суперником і зміг провести результативний удар, що був оцінений як — Вазарі. Його суперник провів велику кількість складних технічних дій, але не зміг їх довести до завершення належним чином, які відповідають критеріям ефективної чи вирішальної техніки. Правильним результатом даного бою може бути тільки програш останнього. Якщо судді (фукушін) чи рефері (сушін) почнуть екстраполювати дії спортсмена та оцінювати їх потенціал, а не реальний результат, то як наслідок результат двобою буде перекручений, що викличе відповідну реакцію як учасників так і глядачів на рівень суддівства. І це може призвести до негативного відношення до виду і як ланцюгова реакція до зниження рейтингу стилю в цілому. Це не припустимо, оскільки змагання втрачають будь-який зміст, а перспективи розвитку стилю зводяться нанівець і ніколи не виникнуть нові «зірки», а спортсмен, що переміг декілька разів буде «приречений» на подальші перемоги.

3. Суддя повинен усвідомлювати важливість його рішень, що власне справедливе рішення винесене на татамі важливе для розвитку організації, клубу і стилю в цілому. Тільки перевага, продемонстрована спортсменом сьогодні, в цьому двобої, з цим суперником, у рамках цих правил, може забезпечити йому перемогу. Суддя ж зобов'язаний це побачити і правильно оцінити. Якщо ж змагання перетворюються в бенефіс судді чи рефері, коли змагаються судді, а не спортсмени, то організація, яка має такий суддівський корпус, приречена на розвал. Суддя повинен усвідомлювати свою відповідальність у прийнятті рішень на татамі, які повинні бути безапеляційними та рішучими, ніякий тиск зі сторони представників команд, глядачів чи імідж учасників поединку не повинні впливати на правильність прийняття рішень.

4. Суддя зобов'язаний чітко розуміти, що правила існують для визначення більш сильного спорт-

смена. Одночасно повинен пам'ятати про те, що поблажливе ставлення до «брудної» роботи спортсмена призводить до серйозних наслідків, в тому числі до травматизму. Тому власне чітке дотримання правил необхідне для якісного розвитку стилю і ні в якому разі не повинне бути використане як інструмент тільки для покарання спортсменів. Завдання судді — не шукати привід для покарання, а не пропустити моменту, коли може виникнути ситуація, що загрожуватиме травматизмом чи іншим негативним наслідком та за допомогою чітких дій, з дотриманням правил змагань, провести поєдинок на високому рівні.

5. Тільки кваліфікований суддя, який досконало знає правила і вільно володіє жестами та термінами, передбаченими правилами, може вільно судити двобій. Недолік знань буде відволікати увагу судді від дій на татамі. Він більше піклуватиметься про те, щоб не припустити помилки у визначенні свого рішення, ніж про те, щоб не пропустити в діях спортсменів моментів, що знівелюють всю картину поєдинку.

6. Значною проблемою недосвідчених суддів є підсвідоме створення видимості глибокого розуміння кожної ситуації і можливості її оцінити. Дійсна майстерність суддів полягає в тому, щоб миттєво оцінювати те, що побачив і у відповідності до діючих правил винести оцінку ситуації, не акцентуючи уваги на дрібні випадковості, оскільки часті зупинки бою призводять до втрати красоти і гармонії поєдинку. Враховуючи те, що кожний боковий суддя (фукушін) може бачити тільки свій сектор дій спортсменів на татамі, він виносить своє об'єктивне бачення ситуації і дає належну оцінку діям спортсменів, а рефері (сушін) підсумовує з врахуванням свого бачення ситуації та виносить правильне рішення. При цьому необхідно перебороти бажання й спокусу оцінити дії спортсмена не на основі реальної, конкретної ситуації, а на основі свого досвіду та логіки розвитку подій. Тільки те, що бачив від початку і до кінця, можна оцінювати. Усе інше — помилка.

7. Говорячи про роботу судді і необхідність в одну мить правильно оцінити ситуацію, не можна недооцінювати той факт, що поєдинок судять чотири бокових судді (фукушін) та рефері (сушін) і ця бригада виносить колективне рішення. Тому для судді важливо не тільки знати правила, вчасно побачити і правильно оцінити дії спортсмена, але необхідно також володіти технікою жесту, свистка та ін. для того щоб цю оцінку вчасно помітив і адекватно зрозумів рефері. У свою чергу, рефері, вчасно реагує на ситуації бою, миттєво приймаючи правильне рішення на підставі своєї реакції на події та узагальнення рішень суддівської бригади. Але і він може все зіпсувати неправильним жестом

чи терміном, який буде занесений до протоколу в перекрученому вигляді та призведе до виникнення непотрібних проблем.

8. Суддя (сушін) повинен діяти як досвідчений дирєгент, з мінімальним втручанням в процес бою, в той час своїми чіткими діями провести поєдинок на такому рівні, щоб всі могли побачити мистецтво поєдинку.

9. Головний суддя змагань несе теж відповідальність за якість проведення турніру, крім самого процесу організації змагань він зобов'язаний контролювати і процес проходження поєдинку. В разі серйозних порушень зі сторони суддівської бригади він може зупинивши бій і підкликавши суддів звернути увагу на неправомірні дії, чи отримати аргументоване роз'яснення прийняття своїх рішень рефері на татамі. При чому всі учасники процесу оцінювання змагань повинні усвідомлювати свою відповідальність за якість суддівства та перспективи розвитку стилю, що напряду залежать від їх дій.

10. Весь процес проведення змагань та поєдинків оцінює Верховний спостерігач з числа авторитетних висококваліфікованих фахівців організації, що проводить турнір в тому числі і міжнародної. Він виносить загальну оцінку рівня проведення турніру.

3. Методичні прийоми, що застосовуються при підготовці суддів. Методичні прийоми практичної підготовки суддів в Кйокушин карате допомагають більш продуктивно працювати на семінарах і оцінювати результати підготовки. Наведемо деякі з них.

Метод кругового суддівства з розширеним контролем у зонах спостереження. На татамі запрошуються 4 претендента, що сідають у кутах і судять двобій. За кожним із них розташовуються по 2—3 досвідчених судді з числа членів екзаменаційної комісії чи асистентів. Ракурс спостереження кожного претендента збігається з ракурсом спостереження членів комісії. Під час двобою кожним спостерігачем складається протокол, у якому відзначаються всі «+» і «-» реакцій претендента на події, що відбуваються. Кожен із претендентів мінімально відпрацьовує у 4 різних зонах і його дії оцінюють 8—12 суддів високої кваліфікації. Таке тестування може проводитися з різними спортсменами за кількома етапами. Рішення про рівень претендента виноситься на підставі узагальнених результатів аналізу його роботи.

Метод кругового суддівства з аналізом оцінок у всіх зонах контролю. Такий як попередній, але розбір ситуацій проводиться впродовж двобою, так і після закінчення спарингу.

Метод кругового суддівства з аналізом оцінок в одній із зон контролю. Аналогічний попередньому методу, але атестація судді поєднується з розбо-

ром ситуацій і навчанням суддів на прикладі цього розбору.

Метод відпрацювання жестів і термінів за сигналами екзаменатора.

1 варіант. Екзаменатор називає терміни, які використовуються в процесі судівства бою, оголошує оцінку, а ті, що проходять іспит, показують відповідні жести, фукушін — прапорцями та свистком, сушін — жестами рук та термінами які відповідають даній ситуації.

2 варіант. Екзаменатор називає дії суперників, з демонстрацією техніки спортсменами на татамі, а ті, що проходять іспит, показують відповідні жести, фукушін прапорцями та свистком, а сушін супроводжує їх жестам і необхідними термінами.

Метод статичного аналізу ситуацій бою.

1 варіант. Спортсмени за спеціальним завданням моделюють ситуацію бою та утримують її достатньо довго для того, щоб судді могли це проаналізувати і винести рішення. Оцінки суддів або оцінюються екзаменаторами, або обговорюються, після чого надається команда перейти до наступної ситуації.

2 варіант. Спортсмени працюють в уповільненому темпі з деякою фіксацією дій, дозволеної та забороненої технік. Екзаменатор зупиняє бій на тих ситуаціях, які йому необхідні. Судді виносять рішення з подальшим поясненням своїх дій.

Метод перевірки об'єктивності із застосуванням тиску з боку досвідченого судді.

До складу суддівських бригад, що екзаменуються, вводиться досвідчений, авторитетний суддя, який виносить рішення, заделегідь обумовлені з екзаменатором для аналізу можливостей суддів не піддаватися зовнішньому впливу.

Аналогічна перевірка здійснюється при тиску з боку рефері (сушін), який виносить рішення заделегідь обумовлені з екзаменатором та одним — двома уже практикуючими суддями введеними в склад бригади. Після зупинки бою судді коментують винесені ними рішення. Суддя, що проводить випробування, оцінює дії претендентів.

Метод перевірки об'єктивності із застосуванням тиску з боку досвідчених суддів (фукушін). До складу суддівської бригади вводиться суддя, що проходить випробування. Суддям надається завдання приймати неправильні рішення в процесі бою, при цьому рефері може підтримувати неправильні рішення чи давати незалежні перекручені оцінки.

Метод перевірки об'єктивності із застосуванням тиску з боку рефері (сушін).

Рефері (сушін) одержує завдання спонукати суддів у певних ситуаціях на прийняття невірних рішень, а екзаменатор оцінює дії суддів (фукушін) з подальшим розбором прийнятих ними рішень.

Метод ознайомлення з правилами змагань (дозволені та заборонені техніки) із застосуванням сучасних технологій.

Судді ознайомлюються з дозволеною та забороненою технікою, яка демонструється мультимедійними пристроями на екран у виконанні висококваліфікованими спортсменами. В подальшому прибирається звук з пропозицією озвучити дії спортсменів суддями, що проходять семінар чи атестацію.

Метод навчання прийняття рішень суддівською бригадою із застосуванням мультимедійної техніки.

Суддям демонструються фрагменти бою в яких необхідно приймати рішення (до моменту прийняття рішення суддями в даному фрагменті). Судді сидять на стільцях з прапорцями та свистками, по команді рефері (сушін) вони виносять рішення, яке оцінює екзаменатор. Далі демонструється рішення суддів на відеофрагменті і проводиться порівняльний аналіз прийнятих рішень.

Метод навчання прийняття рішень суддівською бригадою з розділенням суддів та застосування мультимедійної техніки.

Аналогічний попередньому, тільки судді розділяються непрозорими ширмами, що не дозволяють їм бачити дії один одного, при чому всі водночас можуть бачити бої на екрані. За командою рефері (сушін) приймається рішення, яке оцінюється екзаменатором. Далі ті ж дії що і у попередньому варіанті.

Висновки. У даній роботі сформульовані основні опорні принципи аналізу підготовки суддів високої кваліфікації та корекції їхньої роботи з удосконалювання техніки оцінки ситуацій поєдинку, методичні рекомендації щодо виявлення проблем, які можуть виникати у роботі суддів. Дані методичні прийоми підготовки та атестації суддів можуть застосовуватися при роботі із суддями в багатьох видах спорту. Опис основних проблем, пов'язаних не з технікою судівства, а з психологічними особливостями роботи судді, допоможе зрозуміти складності, що виникають в процесі судівства бою та виявити й усунути причини що їм передують.

Застосування вищенаведених методичних прийомів повинно бути ретельно підготовленим і відпрацьованим. Задіяні в цьому процесі судді зобов'язані мати не тільки високий професійний рівень, але тонко відчувати створювану психологічну ситуацію і свою роль у ній. Основою підготовки суддів, як і підготовки спортсменів, повинна бути найглибша повага до них та розуміння того, що їхні недоліки, помилки й слабості ні в якій мірі не повинні викликати роздратування чи інші негативні емоції. Проведення семінарів і атестацій

має на меті допомогти претенденту досягти бажаного рівня кваліфікації, вказати на проблеми, які заважають його удосконалюванню, знайти спосіб довести йому, що бути суддею величезна відповідальність і велика щоденна праця і те що необхідно вирішити для себе, чи готовий ти до цього. Ніколи не можна переносити претензії та непримиренність до помилок у суддівстві на відношення до судді як особистості. Тільки той суддівський корпус, де панує атмосфера відвертості і взаємоповаги в роботі, де зауваження й претензії до роботи судді не переносяться на особисті відносини, сприяє створенню висококласного колективу фахівців. Кожен клуб, кожна організація повинні вести роботу по підготовці суддів паралельно роботі по підготовці спортсменів. Суддів потрібно готувати, постійно працювати з ними, щоб роки напруженої роботи організації привели до загальної радості та задоволення від досягнутих результатів, як спортсменами та їх наставниками так і суддівським корпусом.

Підготовка суддів високого рівня кваліфікації — надзвичайно складна задача, організація яка має професійно підготовлений суддівський корпус, який постійно працює і самовдосконалюється, приречена на успішний розвиток. Сформований діючий професійний суддівський корпус є основною складовою будь-якої організації, яка матиме висококваліфікованих спортсменів та фахівців і беззаперечний авторитет у міжнародних структурах. Обмін досвідом і методиками проведення цієї роботи в різних видах спорту може допомогти підняти рівень підготовки українських спортсменів і домогтися ще більш серйозних результатів їхнього виступу на міжнародній арені.

Практичне значення дослідження. Використання методики підготовки суддів у Кйокушин карате може принести істотну користь в розвитку стилю, а також в організації підготовки суддів в інших видах спорту.

Надійшла до редакції 06.04.2009

Киндзер Б.Н.Танклевский Ю.А. Современная методика подготовки судей в Кйокушин каратэ с применением новейших технологий.

Рассмотрены методы обучения судей в Кйокушин каратэ с применением мультимедийной техники, что позволяет существенно повысить уровень судейства и качество проведения соревнований. Результат применения новейших технологий в процессе подготовки судей позволит более полно и успешно развивать стиль.

Ключевые слова: Кйокушин каратэ, судьи, мультимедийные технологии, сусин, фукушин.

Kindzer B.M.Tanklevskiy Yu.O. A modern method of preparation of judges is in Kyokushin karate with application of newest technologies.

The methods of studies of judges are considered in Kyokushin karate with application of multimedia technique, that allows substantially to promote the level of judging and quality of leadthrough of competitions. The result of application of the newest technologies in the process of preparation of judges will allow more fully and successfully to develop style.

Keywords: Kyokushin karate, multimedia technologies, sushin, fukushin